

Щылэ мазэм и 25-р — Урысыем истудентхэм я Маф

Адыгэ Республикэм щыпсэурэ студентхэу лъыгъэ-ныгъэ зыфэтшхэрэр!
Ныбджэгъу лъапхэр!

НыбжыкIэгъум, гушхуагъэм, шIэныгъэм я Мафэ фэшI гуфэбэныгъэ хэлъу тышфугъушIо!

Нэбгырэ пэпчэ ищIэныгъэ зыщеджэгъэ илъэсхэм чIыпIэ гъэнэфагъэ щаубыты. Сэнэхъатэу цIыфым хихыштым, щIэныгъэм еплъыкIэу фыриIэштIым алыапсэ кызысжежэрэр студент аудиториехэр ары, цIыфым иуцун, идунэепплъыкIэхэр а илъэсхэм атефэх.

Студентхэр теубытагъэу ахэлъымкIэ, нахьышIум зызэрэфагъудыирэмкIэ, творчествэм епхыгъэ гъэхъагъэхэр ашIынхэм зэрэпылъхэмкIэ обществэмрэ къралыгъомрэ язылахышхоу, язылахь анахь чанэу ренэу кэнэжыхь.

Джырэ лъэхъаным шIэныгъэм ифэмэ-бжымэу обществэм ищIахIэ тырихьэрэм гъуни-нэзи иIэп, экIэми кыдгурэIо IэпIэсэныгъэ ин зилэ IофышIэхэм ягъэхъазырын зерищыкIагъэр, тишъолъыри, зэрэпсауу тыхэгъэгуи тапэкIэ хэхъоныгъэ ашIыным епхыгъэ пшъэрылъыкIэхэу уахътэм кыгъэуцухэрэр ахэм зэшIуахыштых.

Адыгеим истудентхэм амалэу арагъэгъотырэр экIэ кызыфагъэфедэзэ Адыгэ Республикэмрэ здытие Хэгъэгоу Урысые Федерациемрэ яфедэ зыхэлэ IофымкIэ гъэхъэгъэшхохэр зрашIыштыхэм тицыхьэ телъ.

Тистудент лъапхэр, тыгу кыддеIэу тышфугъушIаIо псауныгъэ пытэ шыуиIэнэу, еджэным гъэхъагъэхэр шышъушIынхэу, гушIуагъорэ насыпрэ шыуащымыкIэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу

ТХЪАКIУШЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къралыгъо Совет — Хасэм и
Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

Адыгэ Республикэм и Къралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хьугъэу гуетыныгъэ фыриIэу гъэсэныгъэм иIоф зэрэфэлажэрэм, IэпIэсэныгъэшхо зэрэхэлъым, кыткIэхухьэрэ ныбжыкIэхэм яегъэдженкIэ ыкIи япIункIэ гъэхъагъэхэр зеришIыгъэхэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къралыгъо Совет — Хасэм и Щытхьу тхылъ фагъэшъошагъ **Кобл Разыет Хъазрэт ыпхьум**, ТэхьутэмыкIое районымкIэ кьуаджэу ТэхьутэмыкIуае гъэсэныгъэмкIэ имуниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 1-м» урысыбзэмрэ литературэмрэкIэ икIэлэегъаджэ.

IэпIэсэныгъэшхо зыхэлэ IофышIэхэм якъэгъэхъазырын иIахышхо зэрэхишIыхьэрэм, студентхэм яегъэдженкIэ ыкIи япIункIэ шIуагъэ кытэу Iоф зеришIэрэм, егъэджэным шIыкIахIэхэр зэрэщигъэфедэхэрэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къралыгъо Совет — Хасэм и Щытхьу тхылъ фагъэшъошагъ **Колдина Маргаритэ Николай ыпхьум**, апшгъэрэ сэнэхъат гъэсэныгъэ языгъэгъотырэ федеральнэ къралыгъо бюджет учреждениеу «Адыгэ къралыгъо университетым» и Мыекъопэ къралыгъо гуманитар-техническэ колледж физическэ культурэмкIэ иотделение ипашэ.

Адыгеим ветеранхэм апае мыльку кыиIэкIэхъагъ

Хэгъэгу ззошхом иветеранхэу зыщыпсэушт унэхэр зищыкIагъэхэу 2005-рэ илъэсым гъэтхэпэм и 1-м ыуж учетым хэуцагъэхэм унэ аратыным пае федеральнэ гупчэм сомэ миллион 75,5-рэ Адыгеим кыиIэкигъэхъагъ. А мылькум ишIуагъэкIэ республикэм иветеран 88-мэ унэ арагъэгъотын альэкIышт.

Адыгэ Республикэм IофшIэ-нымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ иIофышIэхэм Хэгъэгу ззошхом иве-

теран 88-мэ макъэ арагъэIугъ ахэм ахъщэ кызырафыхыгъэкIыгъэмкIэ. Ащ фэдэ ветеранхэу учетым джыри хэгъэ-

уцогъэн фаехэр кыыхагъэшых.

Министерствэм кызыретыгъэмкIэ, 2005-рэ илъэсым гъэтхэпэм и 1-м ыуж Адыгеим пстэумкIи ветеран 658-рэ учетым шыхагъэуцагъ, ахэм ащыщэу 527-мэ зыщыпсэурэ унэхэм альэныкIокIэ яIофхэр нахьышIу ашIыгъэх. Заом хэлэжьэгъэ нэбгырэ 43-мэ нэужым ахъщэ кыиIэкIэхъашт. Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIушынэ Аслъан Хэгъэгу ззошхом иветеранхэм зычIэсышт унэхэр ягъэгъотыгъэнхэм епхыгъэ Iофыр зэрэклорэм ышхъэкIэ лъэплъэ.

Адыгэ Республикэм и
Лышхъэу ипресс-кIулыкIу

ЗэхъокIыныгъэхэр нэрылъэгъух

НыбжыкIэхэр физическэ культурэм ыкIи спортым апыщэгъэнхэм, наркотикхэм, аркым, тугыным дамышыхынхэм афэшI спорт псэуалэхэм яшIын мэхъанэшхо зэриIэр Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхъакIушынэ Аслъан пчъагъэрэ кыыхигъэшыхь. Мы лъэныкIомкIэ аужырэ илъэсхэм Адыгеим щызэшIуахыгъэр макIэп. Республикэ стадион шхъалэр шэпхъэ лъагэхэм адиштэу зэтырагъэпсыхьэ,

псэулабэхэм футбол ешIапIэхэр ащагъэпсыгъэх. Республикэм истадион шхъалэ пэмычыжьэу цIыфхэм япсауныгъэ зыщагъэпытэн альэкIышт комплексу бассейнхэр зыхэтыштри дэхэ дэдэу щызэтырагъэпсыхьагъ, тикъэлэ шхъалэ ащ кыегъэкIахIэ. ПсэолэхIхэм IофшIэн шхъалэхэр аухыгъэх, шIэхэу ар кызыIуахынэу агъэнафэ.

Сурэтыр тезыхыгъэр IЭШЫНЭ Аслъан.

Типшэрыльхэр тэгъэцаклэх

Тэхьутэмыкьео районимкIэ анахь хэхьоныгъэшлэ зышлэр къоджэ псэуплэхэм ащыцэу Бжыхэкъоежым джырэблагъэ тыщылагъэ ыкIи чыплэ коим иадминистрация ипашэу Хьатитэ Аскэр гуцылэгъу тыфэхьугъ. Иофыгъоу зэшлэухыхэрэм, пшэрыльхэу зыфагъэуцуужьыхэрэм ащ тащигъэгъозагъ.

— Совет тхьаматэу илъэситфым ехьугъ Иоф зысшлэрэр, — къеуатэ Аскэр. — Бжыхэкъоежы-ыр, Пэткэу(Адыгеяклэр) ыкIи къутырэу Хамышки тичIыплэ кой хахьэхэрэр, ау ахэм анэмыкIэу чыгхэтэ товариществэу 21-рэ къытэпхыгъ. Ахэр ыпкIэ нэжыгъэх, ау джырэ уахьтэм япроцент 80 — 90-мэ ащэпсэух. Къыхэзгъэщымэ сшIоигъу мы аужырэ илъэххэм тибюджет зэрэхэхьагъэр. Краснодар тызэрэпблагъэм, федеральнэ гъоугитIум районыр зэрэзпачырэр инвесторхэмкIэ хьопсагъоу щыт. Ащ къыхэкIыкIэ объектIэхэр къыщашIых. Сатыу гупчэ инхэм зызэрэшаушъомбгъурэм осэ ин къытфаре-гъэшIы. Псэуплэ инхэм яшIын джыри лъэкIуатэ. Илъэс зауэлкIэ тичIыплэ кой зэхьокIыгъэ, нахь дахэ хьушт. БлэкIыгъэ илъэсым пшэрыльхэу зыфэдгъэуцуужьыгъэхэм атетэу Иоф тшIагъэ. Тикъуаджэхэм язэтэгъэпсыхьан, културэм, спортым язэгъэушъомбгъун, псауныгъэр къэхьумэгъэным хэхьоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэм тыпылгыгъ. ГумэкIыгъэу къэтэдджыхэрэр амалэу тилэмкIэ дгъэцкIагъэх. Илъэсым къыкIоцI мурэдэу бэ зыфэдгъэуцуужьыгъагъэр, ахэр зэкIэ зэшIотхыгъ. Общественнэ советхэр зэхэтIагъэх, ахэм чанэу Иоф

ашIэ. ЗэхэсIыгъохэр ренэу тэшIых, цыфхэм залутэгъагIэ, ягумэкIыгъохэр къятэгъалох. Къэралыгъо программэу шыIэхэм адэлэжъэхэрэ ИофышIэхэр администрацием чIэсых. ШIоигъоныгъэ зилэхэр ахэм къыкIуалIэх, Iэпылэгъу афэхьух. Мы илъэсым нахь игъэкIотыгъэу Иоф тшIанэу пылгыштыгъ, тэ админист-рациемкIэ хэдгъэхьожьын фэе хьшхэр бюджетыр зэхэдгъэуцо зэхьум къыдэтлгытагъ.

Тикъоджэдэсхэр хэтэ лэжыным лъэшэу пылгыгъэх. Ау джы къагъэкIырэр зыщашIэн зерамыгъотырэм фэшI нахьыбэм алэжыжырэп. Тучанэу къызэлэухыгъэхэм узфэе шхыныгъохэр пгъутэу атель.

ХьызмэтшIаплэхэр къызэлэухыгъэ зэхьум, зэзэгъыныгъэ адэтшIыгъагъэ шылэжъэштхэр чыжъэу къырамышхыгъэу тэ тирайон исхэр аштэнхэу. НыбжыкIэхэу Иоф зышIэнэу фэмыехэр къыхэкIых, ау зышылэжъэнхэ чыплэ пае къанэхэрэп, лэжэпкIэ дэгъухэрэ къаратых. Къуаджэм дэзымгъуатэрэр Краснодар макIо.

ИлъэсыкIэу кыыхагъэм Иофыгъоу дгъэцкIэштхэр дгъэнэфагъэх. Гъогухэр тшIынхэу, псырыкIуаплэхэр, псылыгышIлэ Iэтыгъэхэр зэблэтхьунхэу, типсэуплэхэр зэтэдгъэпсыхьанхэу, бэ мурэдэу тилэр, ахэм язэшIохын юж титышт.

Бжыхэкъоежэ чыплэ коим хэхьоныгъэхэр зеришIыгъэхэр нэрылгъэгу. Пшэрыльхэу зэшлэухыгъэхэр, Иофтхьабзэу зэхашагъэхэр ыкIи нэмыкI къэбархэр къызэрыхэрэ гъэзет мэзишчым зэ ежэ администрацием къыдэгъэкIы ыкIи къоджэдэсхэм пкIэ хэмылгъэу почталыонхэм афахьы.

ПАТЫКЪО Анет.

Сурэтыр Iэшынэ Аслъан тырихыгъ.

Непэ агъэмэфэкIы

1755-рэ илъэсым ищылэ мазэ чыристан диным цагъэлэпIэрэ хьазабшэч бзылгыфгыгъэу Татьяна ишIэжэ мафэ тэфэу Урысыем ипачыхьэу Елизаветэ иунашкIэ Московскэ университетыр къызэлэухыгъ. Нэужым, еджапIэм иунэ къыпышIы-хьагъэхэм ащыцэ Татьяна ичылыс цыкIу цагъэлэпсыгъ, ежэ шыишхыр Урысыем истудентхэм яухьумакIоу алытагъ. Студентым имафэ апэ Москва закъо шыагъэунэфыкIыштыгъ, ау зэрэкIал пIоми хьунэу ащ хэлажъэштыгъ.

Октябрьскэ революцием южмы мафэр ащ фэдизэу агу къэкIыжыштыгъэп, ихэгъэунэфыкIын зауэблэжыгъэр 1995-рэ илъэсыр ары. Татьяна ыцIэкIэ университетым чылыс къызшы-зэлэухым, мэфэкIым ятIонэрэ шылэныгъэ ыгъотыгъ. Унашъом зышхыкIэгъэгъэхэ уахьтэм тэфэу, джырэ мэфэпчымыкIэ ар

щылэ мазэм ыкIэм хагъэунэфыкIы.

2005-рэ илъэсым къышчыублагъэу Урысыем истудентхэм я Мафэу щылэ мазэм и 25-рэ алыгъэ.

МэфэкIыр республикэ гупчэми непэ шыагъэунэфыкIышт. Мыекъуапэ иадминистрацияе ныбжыкIэ ИофхэмкIэ иотдел ИофышIэхэм тызэрэшагъэгъо-загъэмкIэ, Лениным ыцIэ зыхьыр гупчэм мэфэкI концерт шыкIошт. Сыхьатыр 12-м ыныкъом ар рагъэжъэшт. КВН-мкIэ мыекъопэ лигэм хэт командэхэр, ныбжыкIэ творческэ купхэр ащ хэлэжъэштых, ордэхэр, къашхэхэр къыщашIыштых. Зэ-нэкъокъухэм студентхэм мы мафэм тарихэу пылгыр ашIэмэ ауплэкIлушт, ошIэ-дэмышIэ шIухьафтынхэр къагъэштых. МэфэкI Иофтхьабзэр сыхьатыр 2-м нэс кIонэу агъэнафэ, хэлажъэ зышIоигъохэр зэкIэ ащ рагъэблагъэх.

ЫшIагъэм еуцолIэжыгъ

ЗыгъэпсэфыпIэу «Мед» зыфиIорэм икъэрэгъулэ шьобж хьылэгъэхэр тезышагъэу зэгугафэхэрэ кIалэр ежэ-ежырэу полицием къакиуи, ышIагъэм еуцолIэ-жыгъ. Ар къалэу Краснодар щыц, илъэс 26-рэ ыныбжэ.

Ащ еупчIыхэ зэхьум къызэ-риуагъэмкIэ, инIуасэхэм Мыекъуапэ къырагъэблэгъагъ, клу-бым чIэсхэ зэхьум иныбдэж-гъурэ кьэрэгъулхэмрэ азыфа-гу зэмызэгъыныгъэ кытэджагъ. Ахэр зэпишхыжынхэу зыфе-жэм, кьэрэгъулхэм ащыцэ ынэ-гушъо къеуагъ. Ащ фэдэу къы-дзекIуагъэм шьэжыекIэ ыныбэ ежэ хэпыджэжыгъ.

Шъугу къэдгъэкIыжын, Мыекъопэ гупчэм ит зыгъэпсэ-фыпIэу «Мед» зыфиIорэм мэ-зэе мазэм и 20-м чэщым зэ-мызэгъыныгъэу зыгъэпсэфэкIо

купымрэ кьэрэгъулхэмрэ азы-фагу кытэджагъэм илъэс 24-рэ зыныбжэ кьэрэгъулым шыхэпы-джэгъагъэх. НыбжыкIэ купым зыгъэпсэфыпIэм ишапхэхэр зэ-риукъуагъэхэм пэтэури къы-пыкIыгъ.

Купым хэтхэр полицием иИофышIэхэм агъэунэфыгъэх, хэгъэгу кIоцI ИофхэмкIэ мые-къопэ отделим ахэр къащэхы, адэгущылагъэх.

Хьугъэ-шIагъэмкIэ Урысыем и Уголовнэ кодекс ия 213-рэ ста-тья ия 2-рэ IахькIэ уголовнэ Иоф къызэлэухыгъ.

АIахызэ къаубытыгъэх

Автомобилыр зэрифэнымкIэ фитыныгъэхэр Iамыхынхэм фэшI АР-м игъогу-патруль къулыкъу иИофышIэхэм водите-лым къуалгъэхэ къариты пэтзэ къаубытыгъэх.

Краснодар краим ит къалэу Лабинскэ зэхэт ИофшIэнхэр хэгъэгу кIоцI ИофхэмкIэ АР-м и Министерствэ ишынэгъончъа-гъэкIэ иотделрэ хэгъэгу кIоцI ИофхэмкIэ ГъэлорышIаплэу Крас-нодар краим щылажъэрэмрэ шы-зэхашагъэх. ГъогурыкIоныр шынэгъончъэнымкIэ АР-м и ГъэлорышIаплэ ипашэхэри ахэм ахэлэжыагъэх.

Хэгъэгу кIоцI ИофхэмкIэ АР-м и Министерствэ ипресс-къу-лыкъу къызэритырэмыкIэ, гурыт пэшэныгъэ зезыхэрэ офицери-

тIоу АР-м игъогу-патруль къу-лыкъу хэтхэм Иоф ашIэзэ, гъэп-цлагъэкIэ сомэ мини 10 водите-льхэм ащыцэ къылахыгъ.

Ахьшэр къалэу Лабинскэ ащ шыпсэурэм къащыритыжыгъ. Къуалгъэхэм ишIуагъэкIэ адми-нистративнэ пшгъэдэжыгъэу ав-томобиль зефэным ифитыны-гъэхэр зыфылахын фаер фагъэ-гушгъэу водителир инспектор-хэм агъэгугъагъ.

Мы хьугъэ-шIагъэмкIэ хэгъэгу кIоцI ИофхэмкIэ министрэу Александр Речицкэм къулыкъу зэхэфынхэр зэхаригъэшагъэх. Ахэм язэфэхьысыжыгъэхэмкIэ къольхашгъэхэр IуагъэкIыштых, ахэм япашэхэм дисциплинарнэ пшгъэдэжыгъэ пхьашэ арагъэ-хьышт.

ТхьэлэIупIэр фильмэм хэтышт

Лъэпкъ мыкоммерческэ каналэу RTG — Russian Travel Guide зыфиIорэм ижурналист-хэм Адыгеим телекъэтыныкIэ шагъэхьазыры. Ар Михайло-Афонскэ тхьэлэIупIэм фэгъэ-хьыгъэшт.

Адыгеим щылэ тхьэлэIупIэр къызыкIыхахыгъэм лъапсэ иI — тапэкIэ журналистхэр тиреспуб-ликэ къэкIуагъэхэу, тхьэдэжхэм къахэфэрэ чIыплэхэм сурэтхэр атырахыгъэхэу щытыгъ. Адыгеир агу рихьыгъэу, идэхагъэ джыри альэгъунэу фэгъэгъэх. Каналым иИофышIэхэм чыплэ зэфэшъ-хьафхэм ащызэхэкъутэжырэ тхьэлэIупIэхэм афэгъэхьыгъэ фильмэу тырахырэм Адыгеим щылэ Михайло-Афонскэ тхьэ-лэIупIэм икъэбари хагъэхьашт.

Журналистхэм тырахыгъэхэм анахь гъэшIэгъонхэм ащыцэ чы-ристан диныр зылэжыыхэрэм псым зышчыгъуэмхьыным фэгъэ-хьыгъэ мафэр зэрэхагъэунэфы-

кIырэр. Шыишэ IэзакIоу Панте-леймон ыцIэкIэ заджэхэрэ псы-нэкIэчъу, цыфым ипсауныгъэ ыпсыхыгъэу зыфаIорэм зэрэчъы-Iэм емылгытыгъэу цыфыбэ зэрэхэхьагъэр фильмэм хагъэ-хьашт.

ТхьэлэIупIэр зыпкъ игъэуц-жыгъэным мы лъэхьаным Иоф дашIэ. Ащ изытет мыдэгъуми цыфхэр къэкIох. Зыгъэпсэфа-кIохэу Адыгеим кыихьэхэрэми

псынэкIэчъэ Iэзэгъу зэрэтиIэр ашIэ, ащ макIох, зэрагъэлэгъу, хэхьэх, апкъышъол щапсыхьэ.

Фильмэр тезыхыхэрэм къызэ-раIуагъэмкIэ, каналэу RTG-м тапэкIэ тырихыгъагъэу «Адыгеим итхьэдэжхэр» зыфиIорэм Юрий Сенкевич ыцIэкIэ агъэуцугъэ ахьцэ шIухьафтыныр лъэныкъоу «ЗекIонымкIэ Урысыем ианахэ телевизионнэ сюжет дэгъу» зыфиIорэмкIэ къахьыгъагъ.

ЗЕКIОНЫР

Мэкъэгъэлухэр агъэуцугъэх

«Урысыем икъэгъэнэжъа-кIохэм ясоюз» зыфиIорэ обще-ственнэ организацием икьутамэу Адыгеим щылэ Адыгэ Респу-бликэм и Мыекъопэ районрэ Крас-нодар краим и Апшеронскэ рай-онрэ арыт къушъхьэхэм ыкIи зыгъэпсэфыпIэхэм узэрашчызе-кIон фэе шапхэхэр атетхагъэхэу зыгъэпсэфаIохэм апае пхъэмб-гъухэр ащагъэуцугъэх. Джащ фэдэу, гузэжыогъу хэфагъэхэм Iэпылэгъу ягъэгъотыгъэным фэшI узытеон пльэкIышт телефонхэм яномерхэри ахэм атетхагъэх.

Къушъхьэ тешъоу Лэгъо-

Накъэ дэжэ лыхьокIо-къэгъо-тыжэкIо купым хэтхэм чэщи мафи къулыкъу шахьы, ахэр къушъхьэм хахьэхы хэгъошчы-хьагъэхэм е шьобж зытешагъэ хьугъэхэм Iэпылэгъу арагъэгъо-тыным сыдыгъуи фэхьазырых. Номерэу **8-928-462-05-45-мкIэ** ахэм уафытеон пльэкIышт. Джащ фэдэу, къэгъэнэжъэкIо купэу Мыекъуапэ щылэ **8-928-239-05-80** номерымкIэ уфытеошхышт. ОшIэ-дэмышIэ ИофхэмкIэ АР-м и ГъэлорышIаплэ илыхьокIо-къэгъэнэжъэкIо отряд узэрэфыте-ощтхэр мыщ фэдэ номерых:

8(8772)52-32-01, 8(8772)56-19-11. «01»-м, зыкIэ диспетчер къу-лыкъоу «112»-м уатеоми, Iэпы-лэгъу къызэрэпфэхьуштхэр къыуалошт.

Iэпылэгъу къыпфэхьуштхэм телефонкIэ япIон фае уигъусэр, уздэшылэр, зышIуагъэ къыо-кIышт пкъыгъохэр зыдэпIыгъ-хэм ыкIи уителефон номер зы-фэдэр. Къушъхьэм ухэмыхьэзэ къэгъэнэжъаIохэм пкIушт гъо-гууанэр ябгъэтхымэ, укыагъоты-жынымыкIэ ишIуагъэ къэкIошт.

(Тикорр.).

Гуманитар ушэтынхэмкIэ Адыгэ Республикэм иинститутэу КIэрэцэ Тембот ыцIэ зыхьырэм гухэкIышхо щэжыу инсти-тутым иИофышIэу ШъэоцIыкIу Асиет Аслъанбый ыпхьум ишхьэгъэусэ игъонэмысэу идунай зэрихьожыгъэр. Институтым иИофышIэхэр зэкIэ щымыIэжыым игупсэхэмрэ иIахьылхэмрэ афэтхьаусыхэх, ужыпкъэ мафэ афэхьунэу афэлаIох.

«ЩэфакIо»
къэкIогъагъэх

Адыгэ Республикэм иеджэпIэ-интернат икIыгъэ тхымафэм къэзыбгынэгъэ пшъэшъэжыитIур полицием иIофы-шIэхэм къагъотыжыгъ. Тапэки фэдэ зекIуакIэхэр ахэм къахафэщтыгъэх. Ауштэу щытми, алыхъунхэу чанэу рагъэжыагъ. ПшъэшъэжыитIур зыдэщы-Iэн ылтэкIыштыгъэ чIыпIэ пстэури къап-лыхъагъ, хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ рес-

публикэм и Министерствэ икIуатамэ пэпчъ, Краснодар ыкIи Ставрополь край-хэм якъулыкIухэм ахэм ясурэтхэр, афэ-гъэхыгъэ къэбархэр аIэклагъэхыагъэх. Iофтхыабзэу зэрахъагъэхэм яшIуа-гъэкIэ МыекIуапэ игупчэ бэдзэр пшъэ-шъэжыитIур къыщагъотыжыгъ, Хьа-курынэхъаблэ дэт еджэпIэ-интернатым ащэжыгъэх.

• КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр • КъэбарыкIэхэр •

Къафатхэхэрэм
афэгущIуагъэх

БэмышIэу Теуцожь районым иадминистрации Урысые печатым и Мафэ ихэгъэунэ-фыкIын фэгъэхыгъэ Iоф-тхыабзэ щызэхашэгъагъ. Ащ рагъэблэгъагъэх район гъэзе-тэу «Теучежские вести» зы-фиIорэм ижурналистхэр, а гъэ-зетым илгъэс зауIэрэ щылэ-жыагъэу, непи икорреспонден-тэу, Джэджэхъэблэ гурыт еджа-пIэм икIэлэгъаджэу, филоло-гие шIэныгъэхэмкIэ кандида-тэу Лыбзыу Марзыет, рес-публикэ гъэзетэу «Адыгэ ма-къэм» Адыгэкъалэрэ Теуцожь

районымрэкIэ икорреспонден-тэу Нэхэе Рэмэзан. МэфэкI зэхыхэр псэлъэ кIэкIыкIэ къызэлIуихыгъ ыкIи зэ-рищагъ район администрацием ипашэ иапэрэ гуадзэу Зэрамыку Салбий. Районым инароднэ де-путатхэм я Совет итхыаматэу Пчыхъалыкъо Аюбэ Урысые печатым и МафэкIэ журнали-стхэм къафэгущIоэз гушыIэ фабэхэр къафиIуагъэх. Район гъэзетым иредактор шъхьаIэу Хьакъуй Юрэ районым ипашэ-хэр, чIыпIэ койхэм, хызмэт-шIапIэхэм, учреждениехэм

Инвестициехэр шIэхэу
тIьэгъущтых

МыекIуапэ игупчэ, урамхэу Гоголым ыцIэ зыхьырэмрэ Пионерскэмрэ зы-щызэхэкIыхэрэм, къатиблэу зэтет сатыу гупчэ къыщагъэуцушт. Ащ ыцIэгъ ма-шини 100-мэ ателытэгъэ гъэуцупIэ чIашIыхъанэу агъэнафэ. Теплэ гъэшIэгъон зилэшт унэр уахъ-тэм диштэу зэтырагъэпсыхъашт, банкитIу, офисхэр ыкIи нэмыкIхэу сатыу зехъаным

фэгъэхыгъэхэр къыщыдалгытэщтых. Сомэ миллион 300 хьурэ инвестициехэр ащ къыхалхъанхэу агъэнафэ. 2011-рэ илгъэсым Шъачэ шыкIогъэ экономическэ форумым зыщыкIэтхэгъэхэ зэзэгъыны-гъэхэм мыр ащыщ. Унэм ишIын мы илгъэсым рагъэжэщт, мэээ 36-кIэ къаухынэу шапхъэхэм къа-дыхэллытагъ, ау илгъэситIуыкIэ псэолгъэ-шIыныр зэшIуахыштэу инвесторхэм аIо. ИщыкIэгъэ тхылхэм, проектым ягъэ-хъазырын джырэ уахътэм ыуж итых.

Лъэныкъо пстэури
къыдалытагъ

ИкIыгъэ илгъэсым итыгъэ-гъэзэ мазэ и 29-м гъэсэныгъэм фэгъэхыгъэ Федеральнэ хэ-бзэгъэуцугъэр Къэралыгъо Ду-мэм ыштагъ ыкIи Президен-тыр ащ кIэтхэжыгъ. Хэбзэгъэуцугъэм иапэрэ текст нэкIубгъо 400 фэдиз хъуштыгъэ. Ащ анахь Iофыгъо цIыкIум къыщегъэжыагъэу игугъу къыщишIыштыгъ, гу-шыIэм пае, апшъэрэ еджапIэм ипрофессор илэжыапкIэ зыфэ-дизын фаем нэсыжыэу. Экс-пертэу аш Iоф дэзышIагъэхэм къызэрарорэмкIэ, апэрэмкIэ ар справочным фэдагъ, ау агъэ-кIэкIыгъ, ауэкъбзыгъ. Илгъэсищым къыклоцI зако-ным экспертхэр зэрэугъойхэмэ, тегушыIэхэзэ зэрашIыгъэм имызажыоу, Интернетым об-щественнэ едэлунхэр жьугъэу шыкIуагъэх. Хэушъхьафы-кIыгъэ сайтым нэбгырэ мин 11-мэ яшIошIхэр къыщаIуа-гъэх. Тэ тиреспублики проек-тым итегушыIэн чанэу хэлэ-жыагъ, кIэлэгъаджэхэм, ны-тыхэм, общественнэ организа-циехэм япашэхэм нахь ашIо-тэрэзыр къыралотыкIыгъ, фе-деральнэ министрагъэу Анд-рей Фурсенкэм исайт ихыагъэх, фэтхагъэх. ЕтIанэ министрэм истап-секретарыштыгъэу, джырэ министрэм игуадзэ хьугъэ Игорь Ремаренкэр тиресубли-

кэ шыIагъ, гъэсэныгъэм иIо-фышIэхэм аIуылагъ, зэхэгущы-лагъэх. Ащ ыуж республикэм икIыгъэ куп АР-м гъэсэны-гъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ ими-нистрэ иапэрэ гуадзэу лажъэ-щтыгъэ Надежда Кабановар япашэу Москва кIуагъэ, проек-тым итегушыIэн хэлэжыагъ. Анахъэу зынэсыгъэхэм ащы-щих гъэсэныгъэм исистемэ лъэпкъ Iахьыр къыхэгъэнэ-жыгъэныр, ащ нахь мэхъанэ етыгъэныр. ЫпкIэ хэмылгъэу зэкIами гъэсэныгъэ зэрагъэго-тынэу амал яIэн фаеу цIыфхэм алытагъ. Тикъалэ иеджапIэ-хэм яублэпIэ классхэм сабий бэдэдэ зэрысхэр ахэтых. Цыф-хэр кIэдзугъэх еджапIэр къы-зыхиубытэрэ микрорайоным щыпсэурэ сабийхэр зашта-хэхэкIэ, етIанэ чIыпIэ къанэмэ, нэмыкI чIыпIэхэм къарыкIы-хэрэр чIэхъанхэ фитынхэу. Ар пхырыкIыгъ, хэбзэгъэуцугъэм джы ащ тетэу итхагъ. Гъэсэныгъэ тедзэ ныбжы-кIэхэм зэрагъэгъотынымкIэ амал яIэнэу, анахъэу гъэма-фэм тиреспубликэ щызэхаш-цэрэ хысап лагерьым иIоф-шIэн лыыкIотэнэу цIыфхэм къаIуагъ. Адыгэ къэралыгъо университетым хэтэу Iоф зы-шIэрэ естественнэ-хысап еджапIэм ипашэу Мамый Да-утэ а лъэныкъомкIэ еплъыкIэ-

хэр дэгъоу къыриIотыкIыгъэх. Сэкъатныгъэ зилэ кIэлэцIы-кIухэр яунэхэм арысхэу Интер-нетыр агъэфедзэ еджэнхэу амал яIэн зэрэфаер, а егъэджэ-кIэ шыкIэу илгъэс зауIэ хьу-гъэу республикэм щагъэфедэ-рэр къызэтегъэнэжыгъэнэу ыкIи ащ къэралыгъор IэпыIэгъу къыфэхъун зэрэфаер къыIуагъ дистанционнэ егъэджэным республикэмкIэ фэгъэзагъэу Роман Чумаковым. Ащ тетэу цIыфхэм яшIошIхэу къыраIо-тыкIыхэрэм законом Iоф дэ-зышIэхэрэр ахаплгъэщтыгъэх, етIанэ зэхъокIыныгъэхэр фа-шыштыгъэх. ГъэсэныгъэмкIэ Къэралыгъо Думэм и Комитет ипашэу Александр Дегтяре-вым «Урысые гъэзетым» иIо-фышIэ къызэрэриIуагъэм-кIэ, Комитетым нэбгырэ мин 600-мэ зыкъыфагъэзагъ, орга-низации мин 40 коллективнэу къыфэтхагъэх. Хэбзэгъэуцугъэм Iоф дашIэ зэхъум анахьыбэрэ зытегушы-лагъэхэм ащыщ ублэпIэ сэнэ-хъат гъэсэныгъэр. Сыдэу щыт-ми, ар гурыт сэнэхъат гъэсэны-гъэм хагъэхъажынынэу тыраубы-тагъ. Ау ащ программитIуыкIэ щеджэщтых. Рабочэ сэнэхъат-хэр къзытыштымрэ гурыт гъэ-сэныгъэ зилэ специалистхэр къзыгъэхъазырыштымрэ. Илгъэсыбэм къыклоцI Уры-

сыем шэн-хабзэу щыщытыгъ творческэ еджапIэхэм, гушы-Iэм пае, балет ыкIи музыкаль-нэ училищхэм гурыт гъэсэны-гъи, искусствэм ылтэныкъокIи щеджэхэрэм гъэсэныгъэ къара-тэу. АпэрэмкIэ хэбзэгъэуцугъэм ипроект ар къыдилгытэщты-гъэп. Джы Iофыр гъэтэрэзыгъэ хьугъэ. УблэпIэ еджапIэм ыуж IэпIэсэныгъэ зыхэлъ сабийхэр къыхахынхэ фитых. Учили-щым ыуж аттестатри, диплома-ри къаратыштых. Законом еджапIэр «щынэ-гъончъэу» щытынэу къыде-лгытэ. Мы аужырэ илгъэсхэм сабийхэм тхыамыкIагъохэр еджапIэм къыщыхъулIэу на-хьыбэрэ къыхэкIэу хьугъэ. Ащ фэдэ зыхъукIэ, ны-тыхэм зызы-фагъэзэн, ашIэн фаер ашIэ-щтыгъэп. Джы хэбзэгъэуцу-гъэм ари къыделгытэ. ЗакономкIэм дошкольнэ гъэ-сэныгъэр хэушъхьафыкIыгъэу щыгъэпсыгъ. Ар джы гъэсэ-ныгъэм изы лъэгэпIэу феде-ральнэ къэралыгъо шапхъэ-хэмкIэ щытышт. КIэлэцIыкIухэу зиамалхэмкIэ ялэгъухэм аклэмыхъэхэрэм апае джы шъхьафэу еджапIэхэр зэ-хашэнхэу законыкIэм къыщело. Ау гъэшIэгъоны, мы аужырэ уахътэм сэкъатныгъэ зилэ са-бийхэр ялэгъу кIэлэцIыкIу пса-ухэм нахь ахэщэгъэнхэм, ахэр зэдеджэнхэм къэралыгъом щыпылгыгъэх. Джы сабийхэр шъхьаф шъыпкъэу еджэнхэу хэбзэгъэуцугъэм къыщело... КIэлэгъэаджэм имэхъанэ къэлэтыгъэн зэрэфаер законом къысыхэгъэщыгъ. Къоджэ кIэлэгъэаджэм псэупIэ-комму-нальнэ хъызмэтымкIэ ифэ-

ет Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилгъэпкъэгъумэ адырIэлэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жьугъэм иамалхэмкIэ и Комитет и Щытхъу тхыль-рэ АР-м ижурналистхэм я Союз и Дипломрэ къыфагъэ-шъошагъ. Тапэки хэхъоны-гъэшIухэр ышIынхэу ащ фэ-лгъэуагъэх. Iофтхыабзэм икIэхухым рай-он гъэзетым иредактор шъхьа-Iэу Хьакъуй Юрэрэ «Адыгэ макъэм» икорреспондентэу Нэ-хэе Рэмэзанрэ ямэфэкIыкIэ къаззрафэгущIуагъэхэм фэшI зэхэщакIохэм «Тхыашъуегъэп-сэу» аралыагъ, тапэки зегуры-лонгъэ азыфагу илгъэу зэрэзэ-дэлэжьэщтхэр, районым хэ-хъоныгъэшIухэр егъэшIы-гъэным зэрэпылгыштытхэр къа-Iуагъ. (Тикорр.).

СИХЪУ Гоцнагъу.

ЛЪЭГЪО НЭФ

ГЪУКІЭЛІ Нурбий

Усэхэр

* * *

Зыбгэалъэшэу бгъэгум уеу,
Лъэпкъы цыкълум уемыгуау.
Ори пшлэрэп уапэ илыр,
Гумэкълыгъоу гъашлэм хэлъыр.

Нэпсым ышхэу лъэпкъ цыкълум,
Чым ихьылтэ зэрихьашт.
Дэлэпы о кьин хэфагъэм,
Джар игъогоу шлур къэкълост.

Шылэх лъэпкъхэр шыгъу ІапІэу,
Лъэпкъы иным хэткълухагъэу.
Гум егъашти кыптекълуагъэр,
Бгъотыжышт джа чІэунагъэр.

Зыбгэалъэшэу бгъэгум уеу,
Лъэпкъы цыкълум уемыгуау.
Унэ гъаплы, пэмычыжъэу
Уапэ илыр плъэгъужышт.

* * *

Мы дунаишхор Тхэм кызегъэшым,
Кытыгъэшлэнэу сьд зыфэагъэр?
Ем фэхьалэлэу шлур зимкІэшым,
Сьда гухэлъэу кытфырилагъэр?

Кызыэхэоха бзылфыгъэ макъэр?
Зэ кІэдэлукІэлъ ишлэу макъэ.

Чыр кыщеклокІы ыгу рильхагъэу,
Тэ тфэмыхыгъэр зытырильхагъэу.

Кызыэхэоха сабыи макъэр?
Зэ кІэдэлукІэлъ ащ игъымакъэ.
Мы дунаишхоу ащыгъупшагъэм,
Гъэры хъугъахэу кытехъухагъэм.

Хэт зэхихына цыфы гымакъэр,
Сьдэу шыхъуна кьины лъэмакъэр?
Фызэхэмыфэу чІыгум шыхъугъэр,
Егъэларышлэ мазэм техагъэр.

Мы тызыхэтыр Тхэм кызегъэшым,
Кытыгъэшлэнэу сьд зыфэагъэр?
Ем фэхьалэлэу шлур зимкІэшым,
Сьда гукъауу кытфырилагъэр?

* * *

Зэ моу еплъэлъ гъэтхэ чэщым идэхагъэ!
Сьд пай непэ чэфынчъаеу укъэкІуагъ?
Зэ ахалпы огуи жъуагъоу итэкъуагъэм!
Сьд къэхъугъа, уинэплъэгъуи къэкІосагъ?

Зи умылоу къэгъагъ шэплэу унэгущІу,
Сыгу ыштэнэу джы улъэхъу гущІэшІу.
Сыфэмыеу уишхъухагъэ кыстекІуагъ,
Джыри непэ сшхъэ изакъоу сыккъэнагъ.

УлъэІабэ жьогъо чыжъэм унэмысэу,
Пшлэрэп шъхьакІэ огуи нэфыр шызэфэд.
Къаштэ пІапэ сыгу имашІо унэсынэу!
Огуи итхэр сыгу ижъокушъ уахэмыд!

Зэ моу еплъэлъ гъэтхэ чэщым идэхагъэ!
Сьд пай непэ о гомыІур кысфэпхыгъ?
Адэ иплъэлъ сыгу жъокоу итэкъуагъэм!
Сьд къэхъугъэр, бгъэкІосэнэу уфежъагъ?

Гъашлэр

къэмыуцоу

къытэбгъучъэ

Жэр тІупшыгъэу тышхъафит,
Ау шылакІэм тыфимыт.
Пстэуи уахътэм тыхэткІухъэ,
ПкІэ тимыІэу къэтэчыхъэ.

Тыздежъагъэм игъом тынэсыгъэп,
Шымэ атхы уанэр едгъэкІугъэп.
Гъашлэр къэмыуцоу къытэбгъучъэ,
Тигъэмысэу уахътэр джы къэупчІэ.

ЩЭШІЭ Казбек

Адыгэ литературэм иныбжъыкІэ лъагъохэр

Мы аужырэ илъэс тІокІым хэгъэу литературэм зэхьокІыныгъэ инхэу фэхъугъэхэм къаушыхъаты процесс куу-хэр ащ зэрэщырекІокІыхэрэр. Ахэм апкъ кыкІыкІэ, ащ хэбоньгъэ мэхъанэу иІэм инэшанэхэр, «общественнэ шы-Іэныгъэмрэ художественнэ псалъэмрэ» алъэныкІокІэ ашІэрэ Іофыгъохэу тхэ-ным пылгъэр зэрыгуазэхэрэр лъэшэу зэхьокІыгъэ хъугъэх. А уахътэр «урис литературэм итарихъ зэрэхъащтыр эстетическэ, идеологическэ, цыфыгъэ-Іэдбныгъэ шапхъэхэр лъэшэу зэхьокІы-гъэ зыщыхъугъэх охътэ хэушъхафы-кІыгъэу, зэкІэ културэр зэрэпсауу шта-гъэмэ, ащ кыбубытырэ шьолъырыр куоу «зыщажьогъэ» уахътэу ары. Ащ нахъи нахъ шъхъэхыгъэу а уахътэм фашыгъэ уасэр мары: «Ежъ литерату-рэм, тхакІом япшъэрылт мэхъанэу иІэр лъэшэу зэхьокІыпагъэ хъугъэх». Ар гъэнэфагъэу кызыщылъэгъуагъэр кьинмыгъуаекІэ кыдахыгъэ фитныгъэ-хэр шыІэныгъэм шыпхырыгъэкІы-гъэнхэм дэгужажьозэ, литературэр зэр-рэфежъагъэр ары. Джырэ литературнэ процессым икуупІэхэм непэ къащэжъэх е псэ къащыпагъэкІэжы авангардым ыкІи поставангардым, модернэм ыкІи постмодернэм, сюрреализмэм, импрес-сионизмэм, неосентиментализмэм, ма-териализмэм, соцартым, концептуализ-мэм ыкІи нэмыкІхэм афэдэ тхакІэ-хэмрэ гъогупэхэмрэ». Урис е фэшъхаф литературэ горэ зэутэкІыгъэу ащ фэ-диз «измэхэм» адыгэ литературэр

апхырыкІынэу хъугъэп. Ауми, лъэпкъ художественнэ системэ инхэм ахэллгъ-гъорэ нэшэнэ гъэнэфагъэхэр кыхэмы-фэнхэ ылпэкІыгъэп — ахэр хабзэм ииде-ологическэ унашъохэу зылахащты-гъэхэм усэкІо-тхакІохэр «зэралэкІы-жыгъэхэр», соцреалистическэ принцип-хэу тхакІохэм, анахъэу ныбжыкІэхэм ятворческэ амалхэр зэтэзылажъшты-гъэхэр, шысэтехыпІэкІэ ыкІи мыхъун зекІуакІэкІэ алъытэщтыгъэхэр джы кызырэдэмылгыгъэхэр ары. Ауми, тхэнымкІэ шъхъафит зэрэхъугъэхэм зэшлэмыхыгъошІу Іофыгъо заулэ кы-гъэуцугъ: атхырэр зэхьылІэгъэн фаер тапекІэ гъэнэфагъэу шытыгъ: колхозыр, рабочэ классыр, совинтеллигенциер, зигъэпсын лъагъэкІотэрэ коммунизмэр. Адэ джы хэта, сьда атхырэр зыфэгъэ-хыгъэн фаер? А упчІэр кызырэмы-кІоу кычІэкІыгъ, мыжъо онтэгъоу ар тхакІохэм аплІэлу кытегъэклагъэ хъу-гъэ. Ауми, хэкІыплэ горэ къагъотыгъ — лъэпкъым кыкІугъэ тарихъ гъогу кьиным ехьылІэгъэ хъугъэ-шІэгъэ шъыпкъэу нахьыпэм атхын зыфимы-тыгъэхэм фезэрэгъэжъагъэх. Арэуштэу зэхъум, Урис-Кавказ заом, адыгэхэу егъэзыгъэкІэ ячІыгу зыбгынэхі, Тыр-куемрэ араб хэгъэгухэмрэ яклужы-гъэхэм кьинмыгъуаеу ащэчын фаеу хъугъагъэм яхьыллагъэхэу тхылгым тхылгыр кІэлъыкІоу кыхарагъэу-ты-гъэх. Урис-адыгэ зэфыштыкІэхэмрэ адыгэхэм ятарихъэр яхьыллагъэу та-рихъ романым ишъуашэ илъэу мы

аужырэ уахътэм анахьышІоу атхыгъэ-хэр кызылэкІэкІыгъэр И. МэшбашІэр ары. Ащ фэгъэхыгъэу А. Еутыхым, Н. Бэгъым, Ю. Цуекъом, П. Кошбаем тхылъ гъэшІэгъонхэр атхыгъэх. Адыгэ-хэм ятарихъ къэгъэлъэгъогъэным Н. Къуекъом ипроизведениехэр лите-ратурэм ихэбоньгъэкІэ мэхъанэшо зилэ зэфэхьысыжъэхэу хъугъэх. Ащ да-кІоуи фольклорым ихабзэхэу лъэпкъ психологиемрэ лъэпкъ шэн-зекІуакІэ-хэмрэ кылотыкІыгъэнхэмкІэ амалыкІэ-хэр къэзытыгъэхэр ахэмкІэ лыгъэкІо-тагъэ хъугъэх.

ХэгъэунэфыкІымэ сшІоигъор Н. Къуе-къомрэ М. Емыжымрэ художественнэ гупшысэным ишэпхьакІэхэм зэрафэкІуа-гъэхэр ыкІи ахэм ятворчествэ я 20 — 30-рэ илъэсхэм шыІэгъэ авангардым ихудожественнэ гупшысакІэ иструктур-нэ нэшанэхэр шъхъэхыгъэкІаеу кы-зырэхъыгъэр ары. Ахэр лъэпкъ фоль-клорнэ эстетикэмрэ джырэ философскэ гупшысэм кІэу кышыцзІахыгъэхэмрэ зэпхыжыгъэхэу япозэие алэ кышы-рагъэхъагъэхэу постмодернизмэм хэ-хъагъэх. Зытет шъыпкъэмкІэ, Н. Къуе-къом адыгэ поэзием эстетикэмкІэ гъо-гупакІэ шыпхырищыгъ (усэхэмрэ поэмэ-хэмрэ зыдэт итхылыгъэ «Іум истафэхэр» ыкІи ифилософскэ романхэр), ащ нэ-ужым псынклэу ыкІи зегъэушъомбгъу-гъэу ащ бэ зэхьокІыныгъэу шыхъоу ри-гъэжъагъэр — мотивхэр, гушыІэр, пса-лъэр, усэм хэлъ гушыІэм игъэпсыкІ. Ахэм афэшъхафэу Емыж МуліІэт,

Ш. Къуикъом, М. Лыхасэм, Хъ. Хъур-мэм, Хъунэго Саидэ, ГутІэ Саныет, Ма-мырыкІо Фатимэ ыкІи нэмыкІхэм ятворчествэ гъэпсын ащ кІуачІэ хиль-хъагъ, мыщ дэжъым непэрэ кІэщыгъо поэзием инэшэнэ къодыехэм зыдара-мыгъэхыгъэхэу, ащ ихудожественнэ-эсте-тическэ гъуазэхэм ямэхъэнэ купкІырэ янэшэнэ унаехэмрэ кызыгурагъало-щтыгъэх ныІэп.

Н. Къуекъом идраматургие («Псым ыхьырэ Іуашъхъ», «Сышъолъэу, сы-жъугъэІылыжъ» ыкІи нэмыкІхэри) исимволическэ къэгъэлъэгъуакІэ шы-лыгъэкІотагъэ хъугъэ Хъ. Хъурмэм, М. Емыжым, М. Лыхасэм ятворчест-вэ. Ар зыхэплагъорэр текстыр бзэм-кІи структурнэ-композицие лъэныкъом-кІи нахъ шъхъафитэу зэрэгъэпсыгъэр ыкІи сюжетыр «плъэгъоу, зэхашІэу», «сценэм тетхэм япхыгъэу» зэрагъэпсы-гъэр ары. ЗэкІэ ахэм яшІуагъэкІэ, Б. Брехт кышыкІэдзагъэу непэрэ теат-рэм кышцагъэлъагъоу рагъэжъагъэм, непэрэ дунаир зэлухыгъэу, зэкІэрычы-гъэу зэрэгъэпсыгъэм икыгъэлъэгъон тидраматургхэр зэрэпылхэм ащ фищэ-гъэнхэкі мэхъу. А тенденциер я 80 — 90-рэ илъэсхэм Н. Къуекъом театрем пае ытхэу ригъэжъагъэхэм къащылъэгъо-гъагъ ыкІи нэужым драматургие ныб-жыкІэм шІукІаеу зыщиушъомбгъугъ.

КІэу кыежъагъэм зэкІэми зыдырагъэ-хыхыгъэп. Ащ фэшъхафэуи кыдэ-лътэгъэн фае лъэхъаным ифилософии ыкІи имотив зэхэфыгъуаехэр зэхэзы-шІэнхэ ыкІи къэзыгъэлъэгъонхэ зылэ-кІышт художественнэ амалхэр зэкІэми алэкІэлъ пІон зэрэмылэкІыштыр. Гу-хэкІ нахъ мышІэми, зытет шъыпкъэм-кІэ, я 80 — 90-рэ илъэсхэм ялитературэ уахътэм кыгъэуцурэ Іофыгъохэмрэ конфликтхэмрэ реализмэм ыушэтыгъэ шапхъэхэм атегъэпсыкІыгъэу къэгъэ-лътэгъогъэнхэр шІукІаеу пытагъэх ыкІи творческэу зэфэшъхафэу гъэпсыгъа-гъэх.

ЛЪЭГЪО НЭФ

СЫКЪЫЗЭРЫХЪУ-ХЪЭГЪЭ унагъом КІэ-рэщэ Тембот лъэшэу шалытэ-щтыгъ. Адрэ адыгэ тхаклохэм япроизвениехэм афэдэу, ащ итхылъхэм сятэ ибиблиотека чыплэшхо шаубытщтыгъ. Мызэу, мытлоу тэри, тигъунэгъухэу Попсэ районымкІэ поселкэу Октябрьскэм дэсыгъэхэм ахэр кІэтыджыкІыжы-щтыгъэх. Сятэу Гъучыпсэ Умар ыкьор Пшызэ шьолыпщызылэшлэрэ краеведэу щы-тыгъ, ащ кІэлэеджаклохэр советскэ цыфхэм зэо гъогоу къа-кІугъэм, ІофшІэнымкІэ гъэхъа-гъэу ашыгъэхэм нэгуасэ афи-шытщтыгъэх, ахэм афэгъэхы-гъэ зеклохэр зэхищэщтыгъэх. Краим итарихъ изэгъэшІэн те-гъэпсыхъгъэ тхылъ заулэ ащ Краснодаррэ Мыекъуапэрэ къащыдигъэкІыгъ.

Тэ, кІэлэцІыкІлхэм, адыгэ пшысэхэу Т. КІэращэм зэридзэ-кІыгъэхэу П. Максимовым зэ-ригъэфжыгъэхэм тяджэныр тикІэсагъ. Ащ иповестхэу «Ша-псыгъэ пшъашъ», «Хъаджрэт», «Шахъомрэ пшъэшъ пагэмрэ» зыфилохэр лъэшэу сыгу хэп-кІэгъагъэх.

Апэ дэдэ ар зыщыслэгъу-гъэр Мыекъуап. Адыгэ педучи-лищым щеджэхэрэм урамэу Первомайскэм тыкырыкІозэ, партием ихэку комитет зычІэ-тыгъэ унэм джэ ащ тыщылу-кІагъ. Тэ, къоджэ еджапІэм исследопыт ныбжьыкІэхэм, зы-щытлэгъыгъэ птобетейкэм фэдэ ащ зэрэщыгъыгъэр зэу нэм къыкІидзэгъ. Сигъусэхэм ащыщ горэм цыкІу-цыкІоу кыгуагъ ар КІэрэщэ Темботэу зэрэщы-тыр. Ащ шІуфэсэу этхыгъэм кырыгъэгъэгъэхы, тызыщеджэ-рэм къыкІэупчІагъ, дэгъоу те-джэ зэрэфаер къытигуагъ.

Т. М. КІэращэм ыныбжэ илээс 60 зэрэхъурэр Адыгеим игъэкІотыгъэу шыагъэунэфы-кІыгъагъ, педучилищым иІофы-шІэхэм ар литературнэ пчыхъэ-зэхэхэм къырагъэблэгъагъ. НэмыкІ тхаклохэри ащ игъуса-гъэх. СурэтшынымкІэ тикІэлэ-егъаджэу Е. Г. Собеицэм КІэрэ-щэ Тембот исурэтэу ышыгъэр пчыхъэзэхэхэм тхаклом щыри-тыжыгъагъ. Тхаклом игушылэ щыхигъэунэфыкІыгъэ кадрэхэм якъэгъэхъабырынкІэ Іофышхо зэшІозыхырэ педучилищым тызэрэщеджэрэр ыкІи ар къы-зытыухыкІэ Адыгеим хэхъоны-гъэ егъэшыгъэным тІахышІу хэтшыхъанэу къытфэлъауагъ. Тхаклор мэкъэ шъабэкІэ макІэу гушылэштыгъ, макъэ къахъмы-лукІэу залым чІэсыгъэхэр ащ за-мыгъэхъыеу едІуштыгъэх.

Тэ, ныбжьыкІэхэм, лъэшэу тшІогъэшІэгъоныгъ шыІэны-гъэм кыхэхыгъэ литературнэ герой зэфэшъхъафхэм яобраз-хэр ІэпІэсэнныгъэ ин хэлъэу тха-клом къызэритыщтыгъэр. Ге-ройхэм яобраз нэм къыкІэуцэу ащ къызэрэзэІуихыщтыгъэм ишІуагъэкІэ ахэр тэри тинІосэ шъыпкъэ фэдэу къытщыхъу-щтыгъэх. Ащ къыгъэлагъо-щтыгъ КІэрэщэ Тембот къызэ-Іуихырэ образхэр шыІэныгъэм

зэрэпхыгъагъэхэр, ащ илитера-турнэ геройхэр лъэпкъ шэн-хэбзэшІухэм язехъакІоу зэрэ-щытыгъэхэр ыкІи ахэр хъугъэ-шлагъэхэм апчэгъу сыдигъуи зэ-ритыгъэхэр. КІалэхэм повестэу «Хъаджрэт» зыфилохэм хэт Къаймэт иобраз лъэшэу тыгу-рихыщтыгъ, пшъашъхэм Гу-лэз фэдэ хъухэмэ ашІоигъуагъ.

КІэрэщэ Тембот ипроизведе-ниехэм блэкІыгъэмрэ джырэ лъэхъанымрэ пытэу ащызэпхы-гъэх. Цыф къызэрыкІохэу со-циальнэ мызэфэныгъэм пэуцэ-жыхэрэм яобразкІэ ащ къе-гъэлагъо лъэпкыым гукІочІэ-шхо зэриІэр, нахышІум щыгу-гъызэ ар ыпкІэ зэрэлъыкІуа-тэрэр.

Сэ симызакъоу, лъэпкыым тарихъ гъогоу къыкІугъэр КІэ-рэщэ Тембот ипроизвение-

гъагъэхэм тхаклом илитературнэ музей непэ къагъэдахэ. Джа-щыгъум сыукІыти Т. КІэращэм сыготэу сурэт зэрэзытырасы-мыгъэхыгъагъэмкІэ джы къыз-нэсыгъэм сыкІэгъоужы. Типле-нумхэм ар къадгъэблагъэ-щтыгъ. Ащ фэдэ пленумхэм ащыщ горэм къыщыгушыІэзэ, Т. КІэращэм тиорганizations осэшхо къыфишІыгъагъ ыкІи ащ Іофышхо чыплэхэм зэраши-гъэацкІэрэр къылогъагъ. Бук-летхэр, плакатхэр къызэрэдэд-гъэкІыщтыгъэхэм анэмыкІэу, къоджэ псэупІэхэм библиотекэ-хэр къащызэІутхыщтыгъэх, комсомолым ипсэолъэшІыплэ-хэм тхылъхэр афадгъащэщты-гъэх.

АНИИ-м иученэ секретарэу сыщытызэ, 1987-рэ илээсым КІэрэщэ Тембот ыныбжэ илээс

ВЛКСМ-м ихэку комитет зэрэкІэлъэгъуагъэм тетэу край гъэзетэу «Комсомолец Куба-ни» зыфилохэм иредактор игуа-дзэу ар агъэнэфэгъагъ. ЕтІанэ КПСС-м и Адыгэ хэку комитет пропагандэмкІэ исекретарэу щытыгъ, Адыгэ Республикэм ылапсэхэм язэхэщэн ышъхъэкІэ илахышхо хишІыхъагъ. Джы-дэдэм ар Волгоград хэкум ите-лерадиокомпание ипашэу щыт. Ащ къызэрищэгъагъэр, джэгу зыфашІыгъэ мафэр непэ фэдэу сыгу къэкІыжы. Нысэ къат-щэ зэхъум пшынуагъэр Лъэцэ-рыкъо Ким, сэ сыпхъэкІы-чэуагъ. ХъагІэхэр зыдиз щагум тызыдахъэм, Кимэ зэфаклом ыуж зыгъэлагъэр, етІанэ нэ-мыкІ къэшъо псынкІэхэр фэлэ-пэлэсэу къырыгІагІохэу ригъэ-жъагъ. Пшынаом сызэрэдэмы-хъужырэм гу лъатагъэу къа-шъохэрэм ащыщхэр гъумытІы-мыщтыгъэх, пхъэкІычыр сІы-зыхыгъэ Зыхъэ Заур мыщ дэ-жыым сыхищыжыгъагъ. Ащ ыужкІэ пхъэкІычыр къэсштэ-жыгъэл.

Адыгэхэм лъэшэу тинасып кыхыгъы КІэрэщэ Тембот фэ-дэ тхэкІошхом тилитературэ лъапсэ зэрэфишІыгъэр. Хэгъэ-гум иурыс литератор лъэшхэм анахъ мыдэу урысыбзэр ащ ышІэщтыгъ. АдыгабзэмкІэ ащ фэбгъэдэн шыІагъэп. Профес-сорэу Бэчыжэ Лейлэ зэрэхигъэ-унэфыкІыгъэу, «адыгэ лите-ратурэхэмкІэ КІэрэщэ Тембот художественнэ культуэр лъэгэ-плэшхом лъызыгъэлэсыгъэ нарт шыоу щыт». Ащ итворчествэ адыгэхэм яхудожественнэ гу-пшысакІэ икыоу къытлэгъэ-Іэсы.

Т. М. КІэращэм игушъхъэлэ-жыгъэ бай адыгэ пстэуми «афэгъэлэжыгъэным» пае сыда шІэгъэн фаер? КІэрэщэ Тембот илитературабзэ техыгъэ гушы-Іалъэ къыдэгъэкІыгъэныр игъо хъугъэу сэлъытэ. Зы лъэхъанэ горэм профессорэу З. И. КІэра-щэмрэ АНИИ-м иІофышІэхэм-рэ ащ фэдэ Іофым ыуж ихъэ-гъагъэх, ау ар ыкІэм нагъэсы-гъагъэл. А лъэхъаным институ-тым научнэ ІофышІэу Іутыгъэ-ри мэкІагъэ. Сызэрегупшысэ-рэмкІэ, ащ фэдэ гушыІалъэм адыгэ литературабзэм инаучнэ лъапсэхэр нахъ ыгъэпытэщт-гъагъэ.

Тиреспубликэ игурыт еджа-пІэхэм я 6 — 7-рэ классхэм арысхэм лъэшэу къашъхъэпэнэу сэгугъэ филологии шІэныгъэ-хэмкІэ кандидатэу, Адыгэ пед-колледжым икІэлэегъаджэу М. Пэнэшъум зэхигъэуцогъэ фа-культатив курсэу «Духовное наследие Тембота Керашева» зыфилохэр. Лъэпкыым социаль-нэ, культурэ опытуу илэ хъугъэр лІэужхэм зэлэпыхыным ар фэ-ІорышІэщтгъагъэ.

АЦУМЫЖЪ Казбек.
Тарихъ шІэныгъэхэмкІэ доктор, Хъ. Андырхъуае-мыІэкІэ щыт Адыгэ пед-колледжым идиректор, Урысые Федерацием ижур-налистхэм я Союз хэт.

АДЫГЭХЭР ЗЭРЫГУШХОРЭ ТХЭКІОШХУ

хэмкІэ ззыгъэшІэгъэ нэбгыра-би джарэуштэу гупшысэщты-гъэу къысщэхъу. Ар кабинет закъом имыкІэу Іоф зышІэрэмэ афэдагъэп, сыдигъуи хэгъэгум, Адыгей гупсэм къащыхъухэ-рэм агъэгумэкІыщтыгъ, Моск-ва, Дон, Темыр Кавказым ащы-псэурэ тхэкІуабэмэ, тхылъеджэ-хэм афатхэщтыгъ. АщкІэ щысэу къэсхыын Т. КІэращэр Бжыхъэ-къоежыым дэт гурыт еджапІэу N 4-м икІэлэеджаклохэм зэра-фатхэщтыгъэр. Мы еджапІэм ия 5-рэ класс ис Барцо Гъэфур тхаклом исурэтэу ышыгъэр КІэрэщэ Тембот ратыжыгъа-гъагъ. Нэужым Гъэфур проф-фессиональнэ сурэтышІэ зэхъум, адыгэ тхэкІо цІэрылом ирома-нэу «Шыу закъу» зыфилохэр исурэтхэмкІэ ыгъэкІэрэкІагъ. ТхэкІошхор Кошхъаблэ дэт гу-рыт еджапІэу N 2-м чІэсхэм афатхэщтыгъ. КІэрэщэ Тембот псаузэ, ащ илитературнэ музей мы еджапІэм къыщызІуахы-гъагъ.

Комсомолым ихэку коми-тет, етІанэ Урысые обществэу «Книга» зыфилохэм ихэку орга-низация пшъэдэкІыжэ зыхырэ исекретарэу сызыщэтыр ары тхаклохэм нахыбэу садэлэжън-фаеу зыхъугъэр. Адыгеим или-тератор ныбжьыкІэхэм тэ ты-налэ атедгъэтыщтыгъ, ахэр край, урысые, союзнэ зэнэкъокъухэм ахэдгъэлажыщтыгъэх. Япрои-звениехэу кыхаутыгъэхэр мы зэнэкъокъухэм язэхэщэкІо коми-тетхэм афэдгъэхъыщтыгъэх. Комсомолым ихэку комитетрэ тхэкІо организациемерэ ахэм яматериалхэм сыдигъуи ащате-

гушыІэщтыгъэх. Ежэ КІэрэщэ Темботи кандидатурэхэм яхэп-лэн ышъхъэкІэ хэлажыщтыгъ, литератор ныбжьыкІэхэм ялэ-пэлэсэнныгъэ хагъэхъонымкІэ ишІуагъэу къыгъагІоштыгъ. Тхылъхэм яджэнхэу зикІасэхэм яобществэ ренэу Пшызэ шъо-лыррэ Адыгеимрэ ятхаклохэм язэІукІэгъухэр зэхищэщтыгъэх. ТхылъыкІэу къыдэкІырэ пэпчэ-тытегушыІэщтыгъ, литерату-рэм имафэхэмрэ итхъамафэхэм-рэ язэхэщэн чанэу тыхэлажы-щтыгъ. Библиотекэхэм яІофы-шІэхэм тырагъусэу титхаклохэм япроизвениякІэ пстэуми тик-конференциехэм тащатегушы-Іэщтыгъ. «Адыгеим итхакІо-хэр» зыфилохэр буклетитлоу къы-дэдгъэкІыгъагъэм джы къызнэ-сыгъэми ямэхъанэ къеІыхы-гъэп. Т. М. КІэращэм тызэре-зэгыгъэм тетэу, ащ ирома-нэу «Шыу закъу» зыфилохэм тиобществэ итамыгъэ тетэу 1977-рэ илээсым урысыбзэкІэ къыдагъэкІыгъагъ. Тхылъыр зикІасэхэм афагъэшъошэным пае хэгъэгум ичІыплэ зэфэ-шъхъафхэм а романым къыкІэ-лэлэуштыгъэх. Ащ нэмыкІэу, лауреат хъугъэ, зыюбилей хъы-гъэунэфыкІырэ тхаклохэм япла-катхэр къыдэдгъэкІыщтыгъэх. Апэрэхэр КІэрэщэ Тембот, Ан-дырхъоу Хъусен, МэщбэшІэ Ис-хъакъ, Жэнэ Къырымызэ, Лъэ-стэн Юсыф ары зыфэгъэхы-гъагъэхэр.

КІэрэщэ Тембот ыдэжэ пчъа-гъэрэ сыхъанэу хъугъэ, ахэм ащыщ горэм къызгъэблэгъэгъэ фотокорреспондентэу Б. Устэ-къом ащ сурэт заулэу тырихы-

85-рэ зэрэхъурэм епхыгъэу ин-ститутым иІофышІэхэм сыра-гъусэу ащ шІуфэс тхылъэ зэре-стыгъагъэр сыгу къэкІыжы. Джащыгъум Т. М. КІэращэм кыгуагъэхэр зэкІэ ыужкІэ стхыжыгъагъэх. Тилитерату-рэ, тифольклор язытет, обще-ствэм тхэн Іофым еплъыкІэу фыриІэм афэгъэхыгъэу ащ кыгуагъэхэм непи мэхъанэ зэрал. Андырхъоу Хъусен ышІэ-кІэ щыт Адыгэ педколледжым щезыгъаджэхэрэм ахэр икыоу шыІэныгъэм щыпхырыщыгъэн-хэм тишъыпкыэу ыуж тит.

КІэрэщэ Тембот ироманэу «Насыным игъогу» зыфилоу Сталиным ипремие ыужыкІэ къызфагъэшъошагъэр 1940-рэ илээсым, адыгэхэр кириллицэм зыщытехъэщтыгъэхэ лъэхъа-ным, адыгабзэкІэу къыдагъэкІы-гъагъ. Бэмэ къалоужэу зэхэ-хыгъ алфавитыкІэр алэ къыра-гъэхъанымкІэ кІэлэегъаджэхэм анахыи Т. М. КІэращэм итхы-лэу «Насыным игъогу» зыфи-лохэм анахэу ишІуагъэу къызэ-рякІыгъэр.

КІэрэщэ Тембот икІалэхэу Аслъанбэчрэ Анцокъорэ ныб-джэгъуныгъэ задысиІэр бэшІа-гъэ. Ау анахэу сызыфэшагъэр комсомолым илэхъан Іоф зы-дэсшІэнэу хъугъэ Аслъанбэч ары. Гъэзетэу «Адыгейская правда» зыфилохэм ащ Іоф ши-шІэ зэхъум сэ комсомолым ихэ-ку комитет пропагандэмерэ аги-тациемерэкІэ иотдел ипашэу сыщытыгъ. НыбжьыкІэхэр зы-гъэгумэкІырэ Іофыгъохэр зэхэт-фынхэм пае чыплэбэмэ пчъа-гъэрэ тызэгъусэу тащылагъ.

Агу етыгъэу Юф ашлэ

Теуцожь районым ит къуаджэу Гьобэкъуае республикэм ипсэуплэ анахь инхэм ащыщ. Зэлыашлэрэ цыфэу, гъэсагъэу кыдэкыгъэри маклэп. Мыбэми, Юфшлэплэ чыплэу дэтхэр зыпкэ итэу мэлажъэх. Ахэм ащыщэу зигугъу къэсшылымэ сшлэигоьр искусствэхэмкIэ клэлэцлыкIу еджаплэр ары.

Мы отделением нэмыкIэу клэлэцлыкIу еджаплэм джыри лэаныкIуи 4-мэ ашафагъасэх. Ахэр: сурэтшыныр, ордэ къэ-люныр, хэдыкIын-хэжыкIыныр, театральнэ искусствэр.

Адыгэ бзылфыгъэр сыдигуи дэн-бзэным, хэдыкIын-хэжыкIыным афэлэпIасэу шыт. Ижырэ адыгэ шгуашэхэм ар къаушыхаты. Пшэшъэжыгъэхэр илээс пчъагъэ хуэгъэу мыщ фегъасэх апшэрэ категория зилэ клэлэгъаджэу Iэшынэ Мирэ. Ар емызшыжъэу, жэбзэ гъэнэфагъэ къадигъотыгъэ Iэпэщысэ дэхабэ ныбжыкIэ цыкIухэм арегъэшлы. Зэнэкъо-къоу республикэми, районми ащызэхашэхэрэм хагъэунэфы-кIырэ чыплэхэр ыгъасэхэрэм къащыдахых.

Ежь Мирэ бзылфыгъэ рэхъат, шэн гъэтIылыгъэ иI, жьы, кIи шхъэкIафэ афэшлы. Бзылфыгъэм Iэшлэгъабэу илэхэр

урысые журнал зэфэшхъафхэм къарыххэхэу кыххэкыгъ. КIэклэу къэплон зыхукIэ, Мирэ хэткIи чысэхетхыпI.

Джащ фэдэу анахь ашлэгъэшлэгъонэу клэлэцлыкIухэр кызэкIуалэхэрэр театральнэ искусствэм иотдел ары. Пьесэ цыкIухэр ыгъэуцуным Тхаркьохэ Дарыет фэлэз. Ежъежырэу сценариехэр етхы-хэш, клэлэцлыкIухэм къарегъэшых.

КIэлэгъэджэ купым хэтхэ ЗекIогъу Сусанэ, Уджыху Аминэт, СIлашгу Джэнэт, Тэмыкьое Аминэт ордэ къэло-нымкIэ сабийхэм Юф адашлэ. Агу етыгъэу лажэхэрэм ащы-щых Уджыху Фатимэ, Теу-цожь Марыет, СIлашгу Хъаныет, Шхъэлэхэ Заремэ, Уджыху Нэфсэт, ГьукIэлI Юрэ, Тхаркьохэ Юрэ.

Еджаплэу ащ фэдиз клэлэ-цлыкIу кызыдаххэрэм икьэ-

бзагъэ гу лымыгъэнэ плэкIы-рэп. Шагури, еджаплэ клоцпыри зэгъагъэхэу зэрэщытым гур кыдешае. Мыпшъыжъэу а Юфым Шхынэхэ Симэ лэплэ.

ИскусствэхэмкIэ клэлэцлыкIу еджаплэу Гьобэкъуае дэтым икIыгъэ илээсым ышлэгъэр макIэп. Район ыкIи республикэ мэхъанэ зилэ мэфэкI Юф-тхъэбзэ зэфэшхъафыбэм мыщ шеджэхэрэр ахэлэжыгъэх, хагъэунэфыкIырэ чыплэхэри къа-щыдахыгъэх. Илээс къэс жьоныгъокIэ мазэм яЮфшлэн изэфэхысыжъэу клэлэцлыкIу еджаплэм концертышхо зэхещэ. Джащ фэдэу илээсыкIэми пшэрылгъэ гъэнэфагъэхэр искусствэхэмкIэ еджаплэм зы-фегъэуцужыкIы. Къэблэгъэрэ уахътэм ордэлохэм яреспубликэ зэнэкъо-къоу шыщыттым етIупшыгъэу зыфегъэхъабыры. Гъэтхашэп клэлэеджакIохэм азыфагу шызэхашэщт музы-кальнэ-теоретическэ олимпиа-дэм хэлэжъэнхэ гухэлэ яI, нэмыкIэу зигугъу къэпшы-плэкIыштыри макIэп.

Еджаплэм Юф шызышлэ-хэрэм илээсыкIэу кыхыгъэм-кIэ сафэгъушлэ. Псауныгъэ пыгъэ ялэу, ящытху арагъалозэ бэрэ Юф ашлэнэу сафэлалэ.

ИЭШЫНЭ Ирри.

ИскусствэхэмкIэ клэлэ-цлыкIу еджаплэм иЮ-фышI.

Сурэтым итхэр: **Иэшынэ Миррэ Шхъэлэхэ Арка-дийрэ.**

Искусствэр уасэ зыфашлэрэ лэаныкIуи шыт, ащ ибаныгъэ лыбгъэкIотэныр псынкIагъоп. ИскусствэхэмкIэ клэлэцлыкIу еджаплэу Гьобэкъуае дэтым 1987-рэ илээсым кышсегъэ-жыгъэу Юф ешлэ. Охътэ гъэнэ-фагъэ ялэу искусствэр шIу зы-лэгъэрэ клэлэеджэкIо нэбгы-ри 100 фэдиз мыщ къеуаллэ. Ахэм Юф адэзышлэрэ, искусствэм зыгукIэ фэцгъэ клэлэ-егъэджэ куп мыщ шызэрэ-угъоигъ. Тилэпкэ итарихъ кызылэтыкIырэ IэпIэсэныгъэр кыткIэхуэхэрэм алыгъэлэ-сыныр япшэрылгъэ шхъалэу, мыпшъыжъэху, агу етыгъэу ахэр мэлажъэх.

Илээс зэкIэлэтыкIохэм пэщэ зэфэшхъафхэр еджаплэм илэ-гъэх. Джырэ уахътэм зэдэ-лужь купыр зыгъэлорышлэрэр Шхъэлэхэ Аркадий. Пэщэ IэнатIэм ар зылуыр илээситIу нахъ мыхъугъэми, ипшэрылгъ-хэр дэгъоу егъэцакIэх. 2001-рэ илээсым кышсегъэуагъэу къа-шъомкIэ клэлэгъаджэу мы еджаплэм ар Iут. КультурэмкIэ академиеу Краснодар дэтым шеджагъ. ЫгукIи, ыпсэкIи зы-фэцгъэ сэнэхъагыр чымынэу рэлажъэ. Тиадыгъэ къашъохэм яшъэфхэр ныбжыкIэхэм алы-гъэлэсы. Къашъом ишIуагъэкIэ клэлэцлыкIухэм апкышъол псыхыгъэ мэхъу.

ПЕНСИЕХЭМКIЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

Илээсым уасэу иIэр агъэнэфагъ

Урысые Федерацием и Прати-тельствоу Тхъаматэу Дмит-рий Медведевыр мы илээсым ищылэ мазэ и 17-м клэтхагъ Правительствэм иунашъоу «2013-рэ илээсымкIэ страховой илээсым уасэу иIэр зыфэдызым ехылапIагъ» зыфиIорэм. Ащ егъэнафэ 2013-рэ илээсым страховой уасэу иIэр сомэ 16 239,6-у. Страховой пIалъэр шымытыгъэхэр страховой ста-жым зэрэхагъэхъажыгъэхэм ыпкэ кыкIэу ЮфшIэнымкIэ пенсием страховой Iахъэу иIэр ятыгъэным кытырэ хъардж-хэр игъэкъужыгъэнхэмкIэ фе-деральнэ бюджетым кыхы-кIырэ мылкъоу Урысые Феде-рацием ПенсиехэмкIэ ифонд фатIупшыщтыр зыфэдызыр къэлэтыгъэным фэшI а пчъа-гъэр ищыкIагъэу шыт.

Страховой илээсым уасэу иIэр финанс илээсым икIы-хыгъэм ехъулэу федеральнэ законом ЮфшIэнымкIэ лэжъ-пкIэ анахь макIэр (МРОТ-р) зыфэдызыщтэу (сомэ 5 205-рэ) ыгъэнэфагъэр, Урысые Феде-рацием ПенсиехэмкIэ ифонд хагъэхэрэ страховой тынхэм-кIэ тарифыр (процент 26-рэ), илээсым имэзэ 12 егъэжы-гъэху кычIэкIырэ сомэ пчъа-гъэр ары.

2013-рэ илээсымкIэ стра-ховой илээсым уасэу иIэр мыщ фэдиз:

сомэ 5205 x 0,26 x 12 = сомэ 16 239-рэ чаныч 60-рэ.

Страховой илээсым уасэу иIэм егъэнафэ хъарджхэр

игъэкъужыгъэнхэмкIэ феде-ральнэ бюджетым кытылуп-щырэ мылкъур зыпIухъащт кыкIэлэтыкIорэ тынхэр:

— *ныбжыымкIэ ЮфшIэ-ным телытэгъэ пенсиехэм страховой Iахъэу яIэр, сэкъатныгъэ зэралэп нае Юф-шIэнымкIэ пенсиехэм ыкIи зылыгъыжыщтхэр зэралэ-лэжыым фэшI ЮфшIэным-кIэ пенсиехэм кыкIэлэты-кIорэ пIалъэхэр стажым зэрэхагъэхъажыгъэхэм фэшI: ыныбжэ илээсырэ ныкIорэ охъуфэкIэ сабым ифэлэ-фа-шIэхэр зэрэрахагъэхэр; хащи дзэ кылыкIур цыфым зэрехыгъэр; зэзэгъыныгъэ шыкIэм тетэу дзэм кылы-кIу цызыхыгъэхэм ягъусэ-гъэ яшхъэгъусэхэм кылы-кIур зыцахыгъэ чыплэу Юф-шIэн кышсегъэотынэу зыщы-цымытыгъэ пIалъэр; нэмыкI мыстраховой пIалъэхэр;*

— *дзэм кылыкIу цызы-хыгъэхэм, хэгъэу клоцI Юф-хэмкIэ органхэм кылыкIу ащызыхыгъэхэм, нэмыкI кылыкIу зезыхыгъэхэм е нэмыкI ЮфшIэн зыгъэцкIа-гъэхэм ыкIи шлокл зымылэ пенсие страхованием ехы-гъэ пшэрылгъэхэм кызахи-мыбытэщтыгъэхэ пIалъэр, 2002-рэ илээсым ищылэ мазэ и 1-м кышыбулагъэу дзэм (ЮфшIэным) кыхагъэкIэ-жыгъэхэм ыкIи кылыкIу-шлагъэу ялэмкIэ федераль-нэ бюджетым кыххэкIырэ мылкъум телытэгъэ пенсие*

къэзымылэжыгъэхэм, сэкъатныгъэмкIэ пенсие зыфа-мыгъэуцугъэхэм е цэлэфэкIэ зэрыпсэуцтхэ ахъцэ зыфа-мыгъэнэфагъэхэм ЮфшIэ-нымкIэ ныбжыым телытэгъэ пенсиехэм (сэкъатныгъэу ялэм нае ЮфшIэным телы-тэгъэ пенсием) страховой Iа-хъэу ялэм;

— *быбын-ушэтын купым хэтыгъэ ЮфшIэхэм быбын купым иIэнатIэхэм аIутхэу кылыкIур захыгъэ пIалъэр зифишъошэ ЮфшIэн лэпIа-хэмкIэ стажым зэрэфа-халытэжыгъэхэм фэшI ныб-жыкIэ ЮфшIэным телы-тэгъэ пенсием страховой Iахъэу иIэр.*

Шъугу кэтэгъэкIыжы страховой пIалъэу шымыты-гъэхэр ЮфшIэным ыкIи (е) нэмыкI Юфэу зыпылыгъэхэм ягъусэу стажым халытэжъэу кызышхыгъэхэрэр зэрэщы-лэхэр. Мыстраховой пIалъэхэм-кIэ пенсиехэр кылыгъэх илээс къэс Правительствэм страхо-вой илээсым уасэу ыгъэна-фэрэм кыпкырыкIыхэзэ. Страховоеу шымытыгъэ пIа-лэхэр ЮфшIэнымкIэ стажым зэрэхагъэхъажыгъэхэм ыпкэ кыкIэу ПенсиехэмкIэ фондым хъарджэу ышIыхэрэр кыгъэ-кыужыгъэнхэм фэшI феде-ральнэ бюджетым мылкъоу кыфыхыгъэхъожырэ цы-фым пенсиехэмкIэ мылкъоу зэлуыгъакIэрэм фыхалыгъэжы ыкIи ар кыдалыгъэ ЮфшIэ-нымкIэ пенсием страховой Iахъэу иIэр кылыгъэ зыхукIэ.

ПенсиехэмкIэ фондм Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутамэ ипресс-кылыкIу.

ФЭЮ-ФАШIЭХЭР

Уасэхэм ахэхэ зэпытыщта?

«Адыгэ макъэм» къэстхы-рэ письмэхэм сызгъэгумэкIы-рэ ыкIи сшлэомгъэрэз Юфыгъо-хэр ары зигугъу къащысшлы-рэ. Сэ зысакъоп, непэрэ шы-лэклэ кынаху тызыхэтым цыф кызырэкIо пстэури егъэгум-экIы.

Ахэм зэу ащыщ коммуналь-нэ фэлэ-фашIэхэм апае ттырэ уасэхэм зэпымыоу кызыраха-хэрэр. Сэ анахь сымытышгу-кIэ арэп арэуштэу зыкIацлорэр. Цыфхэм ягъот зэфэдэп. Зым газым, псым, фабэм алыты-рэр илэжыапкIэ кыхымыщын-кIи хъун, адрэм кылыжырэ тIэклур мээз псаум зэпещы.

БэмышIэу, тыгъэгъазэм и 12-м, Урысые Федерацием и Президентэу В. В. Путиныр сыхъатишIырэ ныкIорэ жур-налистхэм къадэгущылагъ. УпчIэ 81-рэ ащ ратыгъ, ау ком-мунальнэ фэлэ-фашIэхэм афэ-гъэхыгъэу зы закъуи ахэм къахэфагъэп. Зыфэхыштыр сшIэрэп, ау «пIо зэпытми, клэ-мыкIымэ гъаблэ» зэралорэр шыпкыэ. Зыфаслорэр непэ лэжыапкIэу — «ахъцэ мыл-къоу» клэлэгъаджэхэм, врачхэм, нэмыкI ЮфышIэху бюджетым епхыгъэхэм, пенсионерхэм кы-ратырэр зэрэмкIэ дэдэр ары. АщкIэ бэмэ кызыдырагъэштэ-нэу кысшIошлы.

Сэ, сипсауныгъэ изытеткIэ, сымэджэщым илээсым тIо кышысэлазэх. Сипхьорэлъ-фыр медучилищым чIэхъагъэу цытыти, медсестрахэм ащыщ сеупчIыгъ лэжыапкIэу кыра-тырэр зыфэдызымкIэ.

— Сомэ 4800-рэ, — кыси-Югъагъ. — Ащ нэмыкI зычIэ-жыгъэхъан шылагъэба? Кы-хэпхыщт сэнэхъатри пшIэ-жынынэп.

СшIошхыацлэх джахэр. ЫпшъэкIэ улабэмэ, хэбзэ ахъ-цэшхохэр зытыгъухэрэр шхъэ-ихыгъэу телекытынхэм ма-фэ къэс къащалох. Миллион пчъагъэхэр зыкыуапкIэх. Пчэ-дыжыным телевизорыр зэрэхэ-бганэу тыгъуагъэ, тхымыкIа-гъу е къагъэуагъэмрэ анэмыкI къалорэп. Программэ зэфэ-шхыафхэм чыплэ зэфэмыдхэм зэрэщытыгъуагъэхэр, цыф зэрэщаукIыгъэр, нэжэ-лужьхэр зэрэгъэщIагъэхэр шхъэихыгъэу къагъэлагъэ. Тинеушрэ мафэм-кIэ ар дэгъоп. ЯцIыкIугъом кы-щегъэжыагъэу мыхъо-мышлагъэ зышлагъэхэмрэ зэралэгъэ шлы-кIэмрэ зылыгъэухэрэ ныб-жыкIэхэр гъогум зэрэтэхъэху бздэжшIэ купхэм псынкIэу ахъ-хъанхэ алыэкIышты.

Илээс 15 — 20-кIэ узэклэ-лэбжыымэ, ащ тыфэдагъэп. Цыфхэми, сабийхэми хабзэм ыналэ нахъ атетыгъ. Сызере-плыпIэрэмкIэ, макIэ хабзэр зы-фитыр, цыф жъугъэхэм агъэ-федэщтыгъэ байныгъэхэр цыф байхэм ащэфыжыгъэх. Ахэр арых уасэхэр зезгъацлэхэрэ-ри. Ар тэрэзэп, «зымылэ яни фэхъэкIэжырэп» ало, джы коммунальнэ фэлэ-фашIэхэр зыптыхэрэ уж, уанэ закъоп, уиунагъуи, уисабыйи ябгъэ-шхыштыр гъотыгуае.

БАТМЭН Къымчарый.

КЪЫХЭТЫУТЫГЪЭХЭМ КЪАФЭТЭГЪЭЗЭЖЫ

БзитIуклэ атхырэм нахь уегъэгъуазэ

Урысыбзэмрэ адыгабзэмрэ къэралыгъуабзэху тилэх. Ахэр дгъэфедэнхэм фэшил зэфэдэ фитыныгъэхэр зэрэщылэхэр Адыгэ Республикэм и Конституцие итхагъ. Ары. Хабзэм фитыныгъэхэр къытетых, ау гуетыныгъэ икху къытхафэрэпышъ, щыклагъуэ тилэхэр нахь маклэ хъухэрэп.

Адыгэкъалэ гупчэ мэху

2014-рэ илээсым Олимпиадэ джэгунхэр Шъачэ щыклоштых. Краснодар икху гъогум урыкло зыхуыкIэ Шъачэ унэсыным пае Адыгэкъалэ уегъуыкIэ. Гъогур шъомбгъошху, хэгъэгу мэхъанэ иI. Зызыгъэпсэфы зышлюигъоу хы ШуцIэм кIохэрэм япчъагъэ илээс къэс хэхъо. Дэгъуба

Адыгэкъалэ идэхъапIэ ыцIэ адыгабзэкIи, урысыбзэкIи тхыгъэху щытлэгъумэ. Адыгэ быракъыр е нэмыкI къэралыгъо

Адыгэ Республикэр дунаим нахьышлюу щашIэным фэшил культурэм, спортым, зеклоным ямэхъанэ зыкIелэты. Ащ даклоу, тилэпкэ итарихъ, ишэн-хабзэхэм цIыфхэр нахьышлюу ащыдгъэгъозэнхэм пае тиадыгабзэ изэгъэшлэнрэ игъэфедэнрэ анахъуэ тызыгъэгумэкIыхэрэм ащыщых. Тызыщыпсэурэ къалэхэм, районхэм, къуаджэхэм ядэхъапIэхэр зэрэгъэпсыгъэхэм бэрэ тытегушыIэми, Iофхэр зэрэлъыкIуатэхэрэм тигъэразэрэп, бзитIуклэ ацIэхэр тхыгъэху тлэгъухэрэп.

тамыгъуэ тилэр сурэтэу зытешыхъэгъэ чыплэхэр агъэпсыхэми, шIу нэмыкI къытфихышIтэп. Адыгэкъалэ адыгъуэ дэсыр бэ шъхъае, лъэпкэ гупшысэр зыщыпхырышъыгъэ нэрылэгъуэ Iэпылэгъухэр тIомакIэх.

Теуцожь районыр

Адыгэ къуаджэхэр зепэблагъэху анахыбэу зыщыпсэхэрэм Теуцожь районыр ахэтэлъытэ. Пэнэжыкыуай, Очэпщый, Аскъэлай, Гъобэкъуай, Пчыхалыкыуай, нэмыкIхэм удахъэ зыхуыкIэ, зэгъэпшэнхэр ошIых. Районым игупчэу Пэнэжыкыуае ыцIэ адыгабзэкIэ тхыгъуэ дэхъапIэдэкIыплэхэм ащыплэгъурэп. Псыхъохэм ацIэхэри урысыбзэкIэ тхыгъэх.

Теуцожь районым игъогумэ уарыклозэ, псыхъохэм ацIэхэр зэрэтхыгъэхэр огъэшлагъо. Апчас, Шунтук, Пишиш, Псекупс...

Тыдэ шыла тиадыгабзэ? Хъау. Адыгабзэр Теуцожь районым щамышIэу тIорэп. ЗэлъашIэрэ тхакIохэр, театрэм иартистхэр, орэдыIохэр щапIугъэх. «Шъукъеблагъ», «Гъогумаф» зыфэпIощт шIуфэс гущылэхэр къоджэ дэхъапIэхэм зэратемытхагъэхэр

дгъэшIэгъожьырэп — зэкIэ чылэмэ ацIэхэр бзитIуклэ зэрамытхырэм фэшил.

Тирайонхэр

Адыгэ Республикэм районибл иI, ау зы район нэмыIэми игъунапкэ зыщыригъажьэрэм ыцIэ адыгабзэкIи тетхагъуэ тлэгъурэп. Адыгэ къуаджэхэм къащызIуахырэ щапIэхэм ащашэрэр адыгабзэкIэ атетхагъуэ шъольгъуа? Ари тызыгъэгумэкIырэмэ ащыщ.

БзитIуклэ дэхъапIэм тетхагъуэ загъорэ тэлэгъу, ау агъэкIэжынхэ амылъэкIэу, укъяджэныр къыохытлэгъуэ къыхэкIы. Сурэтэу къытетхыгъэхэм ар къаушыхъаты.

Мыекъуапэ идэхъапIэхэр

Адыгэ Республикэм икхэлэ шъхъаIэу Мыекъуапэ дэхъапIитф иIэу кзэтэлъытэ. Къалэм илээс къэс зеушъомбгъу, идэхъагъэ хэхъо. Тарихъым зыфэбгъазэмэ, Мыекъуапэ ныбжъуэ иIэр тэрэзэу амытхуэ бэрэ тырехыллэ. Ащ изакъоп тызыгъэгумэкIырэр. Къалэм ыцIэ бзитIуклэ тхыгъуэ дэхъапIэмэ ащыщ щыплэгъушIтэп. Адыгэ шэн-хабзэхэр къэзылотэрэ нэрылэгъуэ Iэпылэгъоу къалэм щашIыхэрэм лъэпкэ шIэж тэплэгъуэ ялэр тищылэныгъэ диштэным фэшил зэхъокIыныгъабэ ящыкIагъ.

Белая, Молочка, Сюк...

Мыекъопэ районым ипсыхъомэ ацIэхэр къызыхэкIыгъэхэр, псэупIэхэм зэраджагъэхэр шIэныгъэлэжымэ зэрагъэфэн алъэкIышIтэу тэгугъэ. Арэу щытми, псыхъохуэ Коваленкэм, Молочкэм ацIэхэр адыгабзэкIэ зэрадзэкIыжын фаеу тлыгъэрэп, зэгорэм адыгацIэ ялагъэмэ — ар фэшъхъаф Iоф. Шъхъагуашэ псыхъошху. Краснодар крайм къыгъэгъунэрэ чIыгуми лъэлэсы. Краим адыгабзэкIэ псыхъом ыцIэ щатхынуэ тIорэп. Тиреспубликэ тыщэпсэушъ, тиадыгабзэ зэрэ-

щыдгъэфедэн фаеу тыкытегушIэзэ, псыхъом иадыгацIэ зыкIэтымыгъэфедэрэр гурылогъуае мэху.

Израиль щытыратхэ

— Тикъуаджэу Кфар-Камэ удахъэ зыхуыкIэ бзищыкIэ ыцIэ тетхагъ, — къелуатэ Адумыжъ Налщык. — АдыгабзэкIи зэрэтетхагъэм тегъэгущо. Тикъуаджэ дэххэм адыгабзэр ашIэ.

Израиль кыкIыгъэ тилэпкэгъухэр тигъусэхуэ Адыгеим ичIыплэ дахэхэр къэткIухъаштыгъэх. Псыхъоу ядгъэлэгъухэрэм къаклэупчIэх, ацIэхэр зытетхагъэхэм якIуалэхэшъ, сурэтхэр атырахых.

— Мы тэжъугъэлэгъурэр Шъхъагуашэп. Тетхагъэр нэмыкI. Израиль тыкIожымэ тлэгъугъэр тэрэзэу ятIожы тIоигъу, — къытилуагъ тилэпкэгъу хъа-кIэмэ ащыщ.

Ары. АдыгабзэкIэ псыхъом ыцIэ тхыгъуэ щытыгъэмэ, ащ фэдэ упчIэ кзэтэджнынеп. ЕтIани тызыгъэгумэкIырэмэ ащыщ «бзитIуклэ тешъутхэнэу шъуфитыба?» зыфэпIощтыр.

Гъэмэфэ зыгъэпсэфыгъохэм Иорданием, Тыркуем, Израиль, Европэм ихэгъэгухэм, Москва, Ленинград хэкум, Сыбыр, нэмыкIхэм къарыкIыгъэхэр Адыгеим ичIыопс щытэлэгъух. ТичIыгу, тицIыфхэм, тиреспубли-

кэ ядэхъагъэ къафэтIуатэ зыхуыкIэ, Адыгеим зэрэщылэхэр ашIошъ мыхъоуи тырехыллэ. ТичIыпIацIэхэр адыгабзэкIи тхыгъэхуэ, тилэпкэ ишэн-хабзэхэм, тиадэгъ шъуашэ яхыллэгъэ нэрылэгъуэ Iэпылэгъухэр, Iэпэщысэхэр нахыбэ хъухуэ хъаклэмэ алъэгъунхэ фае. Ащ имызакъоу, тиадыгабзэрэ тилэпкэ итарихъэр еджапIэхэм нахышлюу ащызэрамыгъашIэ хъушIтэп. Адыгэхэр чыплэрыс лъэпкэу титарихъ чIыгу зэриIэхэр дунаим щашIэным фэшил тызхэт уахътэм амалышIухэр щытиIэх. Тиансамблэ цIэрыIохуэ «Налмэсыр», «Ислъамьер», «Мыекъуапэ инэфылыгъэхэр» Олимпиадэ джэгунхуэ Шъачэ щыклоштхэм арагъэблэгъагъэх. Тэ къытэлъытыгъэ Iофыр дгъэцакIэ зыхуыкIэ, гъэхъагъуэ тилэр нахыбэ хъушIт.

Нэклубгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.

Зэхъыщагъэхэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкэ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилэпкэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редактор
шъхъаIэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редактор
шъхъаIэм
иапэрэ гуадзэр
МЭШЛЭКЪО
Саид

Редактор
шъхъаIэм
игуадзэр —
пшъэдэкIыжъ
зыхырэ
секретарыр
ХЪУРМЭ
Хъусен

Редакциер
зыхъашIэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхъаIэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэкIыжъ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты- гъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гъэоры-
шIапI, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4010
Индексхэр
52161
52162
Зак. 157

Хэутыным
узщыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

ФУТБОЛ. МЫЕКЪУАПЭ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Шэмбэтым зэIуклэщтых

Мыекъуапэ футболымкIэ икIымэфэ зэнэкъокъу хэлэ-
жъэрэ командэхуэ ятIонэрэ ыкIи ящэнэрэ купхэм
ахэтхэм кIэхуэ зэIуклэгъухэр шылэ мазэм и 26-27-м
ялэщтых. ЕшIэгъухэм финалым хэфэщтхэр къащынэ-
фэщтых.

Ящэнэрэ купым хэтхэр зэ къэкIокIыгъом щызэнэкъокъуштых.
«Дорожник», «Юность», СОЦ, «Университет», «Медик», ОФО.
ЗыцIэ къетIуагъэхэр зэдешIэщтых. Мэзаем и 3-м зэнэкъокъур
аухышIт.

ЯтIонэрэ купым хэтхэр финалым и 1/4-м щызэIуклэщтых. Фи-
нальныком хафэхэрэр тхъаумафэм Мыекъуапэ щызэIуклэщтых.
«Квантыр», «Кавказыр», «Динамэр», нэмыкIхэри апэрэ чыплэхэм
афэбэнэщтых.